

SUOMEN KIELEN TULEVAISUUS?

Suomen kielen kielipoliittinen toimintaohjelma julkistettiin toukokuun 26. päivänä Helsingissä. Ohjelma on julkaistu sekä painettuna että sähköisessä muodossa Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen www-sivuilla (www.kotus.fi). Aloite ohjelman tekemiseen oli siis Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen (Kotuksen) ja sen yhteydessä toimivan suomen kielen lautakunnan. Opetusministeriö myösi Kotukselle työn toteuttamiseen erillisen määrärahan, mikä osoittaa konkreettisesti, että myös valtiolta ymmärtää asian tärkeyden. Opetusministeriöltä ei tullut erillistä tehtävänantoa, mutta se tuki Kotuksen tulosneuvotte- luissa ajatusta tehdä tällainen ohjelma.

Toiminta käynnistyi siis eri tavalla kuin muissa Pohjoismaissa, joissa valtiolta kokosi edustukselliselta pohjalta laajan asiantuntijaryhmän laatimaan kielipoliittista ohjelmaa. Kaikissa Pohjoismaissa Suomea lukuun ottamatta tällainen ohjelma on ilmestynyt 2000-luvulla. Ohjelmat ovat kartoittaneet erityisesti maan pääkielen tilannetta ja pohtineet tarvetta kielilain säätämiseen; lisäksi joissakin maissa on käsitelty myös vähemmistökielten asemaa. Kotus julkaisi oman kielipoliittisen ohjelmansa jo vuonna 1998 ja Kotuksen ruotsin kielen lautakunta suomenruotsia koskevan ohjelman 2003.¹ Suomen kielen nykytilanteesta eri elämänalueilla tarvittiin kuitenkin ajankohtaista tietoa, jotta sen tulevaisuutta globaalistuvassa maailmassa voitaisiin arvioida ja esittää sen turvaamiseksi toimenpide-ehdotuksia.

Suomen kielen toimintaohjelma lähtee siitä, että on mahdollista elää monilla kielil-

lä yhtä aikaa ja käyttää suomea rinnakkain muiden kielten kanssa. On tarkoituksenmukaista käyttää esimerkiksi englantia ja muita kieliä kansainvälisillä areenoilla, kun taas monissa kotimaisissa yhteyksissä on tarkoituksenmukaista ja luonnollista käyttää suomea. Kielten rinnakkainelo sekä yksilön että yhteisön elämässä on nykyoloissa välttämätöntä ja mahdollista. Suomen kielen toimintaohjelmassa onkin kysymys suomalaisen demokratian säilymisestä niin, ettei tieteellinen ja taloudellinen eliitti erkaannu muun väestön elämänpääristä.

Toimintaohjelmassa käsitellään suomen kielen julkisen käytön ja aseman kehitystä, Pohjoismaiden kielipoliittikkaa, suomen kielen käyttöä ja kielenopetusta koulussa, korkeakouluopinnoissa ja tieteen kielenä, sen merkitystä kieliteknologiassa, käyttöä yritysmaailmassa, suomen kieltä koskevaa lainsäädäntöä, sen käyttöä kansallisessa hallinnossa ja EU:n toimielimissä sekä mediassa ja vapaa-aikana.

Ohjelman valmisteluun ja työn rahoittamiseen osallistuivat Kotimaisten kielten tutkimuskeskus sekä Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos. Työryhmässä olivat näistä laitoksista mukana Pirkko Nuolijärvi, Salli Kankaanpää, Sari Maamies, Lea Laitinen, Auli Hakulinen, Jyrki Kalliokoski ja Antti Kanner sekä Kimmo Koskenniemi Helsingin yliopiston yleisen kielitieteen laitoksesta. Tämä vapaamuotoinen ryhmä koostuu kielipoliitikasta kiinnostuneista tutkijoista, joilla oli käytännön mahdollisuus ryhtyä työhön ja järjestää säännöllisiä tapaamisia.

¹ Ks. <http://www.kotus.fi/index.phtml?s=2064> ja http://scripta.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/tank_om/.

Oli tarpeellista tehdä maan enemmistökielestä laaja selvitys, jotta kiinnitettäisiin valtiovallan huomiota siihen, että Suomen valtio tarvitsee kokonaisvaltaisen kielipoliittisen ohjelman kaikkia kieliään varten. Vähemmistökielistä on Kotuksessa parhailaan tekeillä omat ohjelmansa, joiden esitöihin voi tutustua Kotuksen sivuilta.²

Suomen kielen toimintaohjelma on siis pohjatyö suomen kielen käyttöä yhteiskunnassa lujittaville toimenpiteille. Ryhmä on kuullut eri alojen asiantuntijoita ja koonnut tietoa ajankohtaisista lähteistä. Aineistona on ollut lakeja ja asetuksia, alan kirjallisuutta, raportteja, katsauksia, lehtitekstejä, haastatteluja ja verkkokeskusteluja. Suomen kielen lautakunta on järjestänyt kielipoliittisen ohjelman edistämiseksi kaksi seminaaria ja sen jäsenet ovat kommentoineet ohjelmatekstiä. On jännittävää nähdä, miten päättäjät ja koko suomalainen kieliyhteisö ottavat ohjelman vastaan.

Olemme esittäneet suosituksia ja toimenpide-ehdotuksia, jotka toivottavasti herättävät Virittäjän lukijoiden elämänpiirissä keskustelua, kannanottoja, erilaisia näkemyksiä tai uusia ideoita. Mitä ajattelette esimerkiksi siitä, että ehdotamme koulun oppiaineen nimen *äidinkieli ja kirjallisuus* muuttamista muotoon *suomen kieli ja kirjallisuus* tai lukion pakollisten kurssien määrän palauttamista vuoden 1996 tasol-

le? Kuinka suhtaudutte ehdotukseen, jonka mukaan julkisen tutkimusrahoituksen ehdoksi on asetettava se, että tutkija alastaan riippumatta julkaisee myös suomeksi? Tai vaikkapa siihen, että tutkimuksen arvioinnin julkaisuluokituksissa olisi otettava huomioon myös omakieliset julkaisut?

Ehdotusten perustelut löytyvät ohjelmasta. Vetoamme nyt Virittäjän lukijoihin, yliopistojen opiskelijoihin ja opettajiin, tutkijoihin, äidinkielenopettajiin ja muihin kielen parissa työskenteleviin tai siitä kiinnostuneisiin ihmisiin. Olette avainasemassa siinä, miten suomen kielen toimintaohjelma leviää, saa aikaan keskustelua ja toimintaa. Olisi tärkeää, että kaikki käyttäisivät mahdollisimman laajasti asiantuntemustaan ja verkostojaan ohjelman tunnetuksi tekemisessä. Sitä tarvitaan, jotta kysymys suomen kielen tulevaisuudesta nousisi kieliyhteisön tietoisuuteen entistä vahvemmin. Yhteisenä fooruminamme Virittäjä tarjoaa tilaa keskustelulle. Palautetta voi myös lähettää osoitteeseen skt-palaute@kotus.fi. ■

Työryhmän puolesta

PIRKKO NUOLIJÄRVI

LEA LAITINEN

Sähköpostit: etunimi.sukunimi@kotus.fi

etunimi.sukunimi@helsinki.fi

² <http://www.kotus.fi/index.phtml?s=2162>.